I. Aasen.
En liden Læsebog i Gammel Norsk.

En liden Læsebog

i

Gammel Norsk.

Af

J. Aasen.

Christiania.
Trykt hos Chr. Grøndahl.

1854.

Indledning.

Det gamle norske Sprog lære vi at kjende af adskillige Bøger og Skrifter, som ere skrevne her i Landet i den ældre Tid, især i det trettende og fjortende Aarhundrede, og som nu for en Deel ere udgivne i Trykken. Ligeledes have vi Leilighed til at kjende det i en Mængde Bøger, som ere skrevne paa Island, hvor omtrent det samme Sprog var brugeligt, og hvor man fremdeles vedblev at hævde Sproget, efterat man i Norge havde holdt op at skrive Bøger deri.

Skrivemaaden i de gamle Skrifter er tildeels meget forskjellig og vaklende. I nogle af de Skrifter, som ere udgivne i Trykken, har man derfor rettet og lempet Skrivemaaden efter visse bestemte Regler og saaledes gjort Skriften stadig og sig selv lig; denne Skrift kaldes da Normalskrift. I andre Bøger (saasom de gamle Love, Kongebrevene, m. m.) har man derimod fulgt Haandskrifterne saa nøie som muligt. I saadanne Bøger kan altsaa Ordene ofte see langt anderledes ud end i Bøger med Normalskrift; f. Ex. „Ollom mannom þæim sæm þætta bref sea æder hæyra", — i Stedet for: Öllum mönnum þeim sem þetta bréf sjá eda høyra. Ligesaa: „þætta bref uar gort i Berguin manadaghen firir Haluarz mösso" i Stedet for: þetta bréf var gert i Björgvin mánadaginn fyrir Hallvards messu.

Blandt de Omverlinger, som oftest forekomme i Haandskrifterne, mærkes følgende:

a og aa (i Normalskrift: á) f. Ex. ar for ár (Aar).

o og ö, saasom ol og öl (Øl), born og börn.

æ og ø, saasom færa for føra. (I Islandsk altid æ).

ey og øy, f. Ex. heyra og høyra. (Isl. altid ey).

e og æ, f. Ex. hældr for heldr.

e og i (i Endelserne), f. Ex. uppe, uppi.

o og u (i Endelserne) f. Ex. konor, konur.

v og u, f. Ex. vm for um, uuinr for úvinr.

v og f, saasom: hava, i Normalskrift: hafa.

l og hl, f. Ex. lutir, i Normalskrift: hlutir. Ligesaa: n og hn (hniga), r og hr (hrafn).

I Normalskriften er det vedtaget at sætte en Tøddel (Accent) over Vokalerne e, i, o, u og y, naar de skulle udtales med den lange eller lukte Lyd som ee, ii, o. s. v. F. Ex. blés, vís, rót, hús, lýsa. Saaledes adskilles: lét (lod) og leti (Ladhed), fridr (Fred) og frídr (vakker), rotinn (raadden) og rótin (Roden), fullr (fyld) og súll (fuul), flytr (flytter) og flýtr (flyder). — Naar altsaa Lydene e, i, o, u og y, ikke ere betegnede med Tøddel, maa de i denne Skrift læses med den aabne Lyd, f. Ex. leti næsten som „læte", biti næsten som "bete"; ligesaa o næsten som aa, — u næsten som o, og y næsten som ö. — I Endelserne: i, ir, ill og inn (f. Ex. andi, allir, mikill, farinn) maa i læses som e, saaledes som vi udtale det i Enden af Ordene. I samme Tilfælde udtales u omtrent som o, f. Ex. eru, vikur (ɔ: Uger).

Vokalen ö adskilles fra det lange ø (œ) og udtales mere aabent eller omtrent som det aabne o, f. Ex. i vötn (Vande), mörk (Mark). Overalt gjør man vistnok rettest i at bruge

den Udtale, som Ordene endnu have her i Landet, især i Fjeldbygderne og i det Vestenfjeldske; hvilket gjælder saavel ved denne Lyd som ved de øvrige Vokaler.

Naar g eller k staar forved e, i, y, æ og ø, maa man læse gj og kj, f. Ex. gera som gjera, kenna som kjenna, o. s. v. Men naar de staae forved det aabne ø (ö), maa de læses med sin haarde Lyd, f. Ex. göltr (Galt), köttr (Kat).

Naar f staaer i Enden af et Ord eller efter Rodvokalen, maa det læses som v, f. Ex. líf (Liv), grafa (grava), tolf (tolv).

Konsonanten þ har havt en særegen Lyd, som nu ikke er bekjendt her i Landet, da den for det meste er gaaet over til „t" og i nogle Ord til „d", f. Ex. þakka (takke), þungr (tung), þú (du). Paa Island kaldes den þorn (Thorn) og udtales med en stærkt beaandet ligesom læspende Lyd. I Stedet for þ eller Þ har man i den senere Tid ofte skrevet „th", f. Ex. i Navnet Thor. I Mangel af mundtlig Veiledning kan man indtil videre udtale denne Bogstav som t.

Om Bøiningen.

Navneordene eller Substantiverne have i det gamle Sprog fire Forholdsformer (Kasus) ligesom i det Tydske, nemlig Overformen (Nominativ), Underformen (Akkusativ), Sideformen (Dativ) og Eieformen (Genitiv).

Hankjønsordene gaae for det meste saaledes som følgende Exempler:

		(Stærke)		(Svage)	
		Ubest. Form	Best. Form	Ubest. Form	Best. Form
Ental	Nom.	dómr	dómrinn	tími (Tid)	tíminn
	Gen.	dóms	dómsins	tíma	tímans
	Dativ	dómi	dóminum	tíma	tímanum
	Akk.	dóm	dóminn	tíma	tímann

		Ubestemt Form	Bestemt Form	Ubestemt Form	Bestemt Form
Fleertal	Nom.	dómar	dómarnir	tímar	tímarnir
	Gen.	dóma	dómanna	tíma	tímanna
	Dativ	dómum	dómunum	tímum	tímunum
	Akk.	dóma	dómana	tíma	tímana.

Der gives dog adskillige Rækker af Ord, som have visse Afvigelser herfra. Nogle have i Genitiv: ar, f. Ex. skógr, skógar; vinr (Ven), vinar. (Nogle indskyde ogsaa et „j" foran ar, som veggr, veggjar). Nogle have i Fleertal: ir (er), f. Ex. dalr, dalir; sauðr, sauðir. Nogle faae adskillige Slags Omlyd (Vokalskifte), f. Ex. sonr (Søn), i Dativ syni, Fleertal synir; háttr (Maade), Dativ hætti; Fleertal hættir. De mærkeligste af disse ere nogle, som have ö i Nominativ, a i Genitiv, og e eller i i Dativ og Fleertal, f. Ex. völlr, vallar, velli, Fl. vellir; björn, bjarnar, birni, Fl. birnir.

Hunkjønsordene gaae for det meste saaledes som følgende Exempler

		(Stærke)		(Svage)	
		Ubest. Form	Best. Form	Ubest. Form	Best. Form
Ental	Nom.	ætt	ættin	vika (Uge)	vikan
	Gen.	ættar	ættarinnar	viku	vikunnar
	Dat.	ætt	ættinni	viku	vikunni
	Akk.	ætt	ættina	viku	vikuna
Fleertal	Nom.	ættir	ættirnar	vikur	vikurnar
	Gen.	ætta	ættanna	vikna	viknanna
	Dat.	ættum	ættunum	vikum	vikunum
	Akk.	ættir	ættirnar	vikur	vikurnar

Ogsaa her gives enkelte Rækker af afvigende Ord. Nogle

have i Fleertal: ar (istedetfor ir), saasom: geit, geitar; øy, øyar. Nogle have i Fleertal kun: r, som geit, geitr; dette er især Tilfældet med de Ord, som have Omlyd, f. Ex. rót, røtr; bók, bøkr. De Ord, som i andre Sprog have a til Rodvokal, have her ö i Nominativ, men a i Genitiv og flere Former, f. Ex. sök (Sag), Genitiv sakar; höfn, Gen. hafnar. Ordene af den svage Bøining have derimod a i Nominativ, men ö i Genitiv og flere Former; f. Ex. gata, Gen. götu, Fl. götur.

Intetkjønsordene (Neutrerne) gaae for det meste som følgende Exempel:

	Ental		Fleertal	
	Ubest. Form	Best. Form	Ubest. Form	Best. Form
Nominativ	skip	skipit	skip	skipin
Genitiv	skips	skipsins	skipa	skipanna
Dativ	skipi	skipinu	skipum	skipunum
Akkusativ	skip	skipit	skip	skipin

De Intetkjønsord, som ende paa i (e), have intet afvigende. Derimod er der nogle faa, som ende paa a og have en særegen Bøining, saasom: auga (ligt i alle Former i Ental), Fleertal augu, Gen. augna. De Ord, som have a til Rodvokal, faae i Fleertal Omlyden ö, f. Ex. fat, föt; vatn, vötn; land, lönd.

Det er ellers en Regel, som gjælder for alle Navneord, at naar Endelsen er u eller begynder med u, da bliver a i den forrige Stavelse forandret til ö (o), f. Ex. dagr, dögum; bakki, bökkum; saga, sögu og sögur.

Den bestemte Form retter sig altid efter Artikelen „hinn" (den) og er egentlig dannet deraf. Dette Ords Former ere

følgende: Nom. hinn, hin, hit; Gen. hins, hinnar, hins; Dativ hinum, hinni, hinu; Akk. hinn, hina, hit. Fleertal Nom. hinir, hinar, hin; Genitiv hinna; Dativ hinum; Akk. hina, hinar, hin.

Egenskabsordene eller Adjektiverne have ogsaa fire Kasus og desuden særskilte Former for hvert Kjøn. Til Exempel tages følgende:

	Ental			Fleertal		
	Hankjøn	Hunkjøn	Intetkjøn	Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Nom.	allr	öll	allt	allir	allar	öll
Gen.	alls	allrar	alls	allra	allra	allra
Dat.	öllum	allri	öllu	öllum	öllum	öllum
Akk.	allan	alla	allt	alla	allar	öll

Hvor Rodvokalen ikke er a, er heller ingen Omlyd, f. Ex. ríkr, rík, ríkt; ríkum, ríku. Nogle Ord, som ende paa l og n, faae ikke det tillagte r, men et nyt l eller n i Stedet; f. Ex. sæll (for sælr), sælli (for sælri), seinn, seinni o. s. v. De Ord, som ende paa inn, have visse særegne Former, f. Ex. feginn, fegin, fegit; Akk. feginn (ikke fegnan), fegna, fegit; Fl. fegnir, fegnar, fegin o. s. v.

Den bestemte Form er meget simpel; f. Ex. ríki, ríka, ríka; Akk., Dat. og Gen. ríka, ríku, ríka; Fleertal overalt ríku.

Af Pronomenerne mærkes følgende:

Nominativ	Genitiv	Dativ	Akkusativ
ek (eg)	min	mér	mik (mig)
vit (vid) ɔ: vi to	okkar	okkr	okkr
vér (ɔ: vi)	vár	oss	oss

Nominativ	Genitiv	Dativ	Akkusativ
þú (du)	þín	þér	þik
þit (þid) ɔ: I to	ykkar	ykkr	ykkr
þér (ɔ: I)	ydvar	ydr	ydr (ɔ: Eder)

Anm. Istedetfor vit og ver brugte man i senere Tid ogsaa: mid og mer; heraf komme Ordene mid, mi og me (ɔ: vi) i Bygdemaalene.

I den tredie Person mærkes følgende:

Nominativ	Genitiv	Dativ	Akkusativ
hann	hans	honum	hann
hon (hun)	hennar	henni	hana
sá (ɔ: den)	þess	þeim	þann
sú (den, i Hunkjøn)	þeirrar	þeirri	þá
þat (det)	þess	því (þí)	þat
þeir (de, Hankj.)	þeirra	þeim	þá
þær (de, Hunkj.)	—	—	þær
þau (de, Intetkj.)	—	—	þau

Gjerningsordene eller Verberne have ogsaa adskillige Former, som nu ere deels ubrugelige og deels lidet brugelige. Hertil hører Konjunktivet (den ubestemte eller foreslaaende Maade) og Personsformerne, hvilke her kunne oplyses med et Par Exempler, nemlig gefa (give) og tala (tale).

Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
Præsens (Samtiden)			
ek gef (gjev)	gefi (gjeve)	tala	tala (i)
þú gefr	gefir	talar	talir
hann gefr	gefi	talar	tali

Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
vér gefum	gefim	tölum	talim
þér gefit	gefit	talit	talit
þeir gefa	gefi	tala	tali
Præterit. (Fortiden)			
ek gaf	gæfi (a)	talada	taladi
þú gaft	gæfir	taladir	taladir
hann gaf	gæfi	taladi	taladi
ver gáfum	gæfim	töludum	taladim
þer gáfut	gæfit	töludut	taladit
þeir gáfu	gæfi	töludu	taladi

Gjerningsordenes Klasser eller Slægter ere ellers omtrent de samme som de nuværende i Folkesproget, hvorpaa følgende kan tjene til Exempler:

Infinitiv	Ind. Præs.	Præteritum		Participium
	(Ental)	(Ental)	(Fleertal)	(Neutrum)
(Stærke)				
bresta	brest	brast	brustum	brostit
lesa	les	las	lásum	lesit
stíga	stíg	steig	stigum	stigit
bjoda	byd	baud	budum	bodit
fara	fer	fór	fórum	farit
láta	læt	lét	létum	látit
búa	bý	bjó	bjuggum	búit
(Svage)				
velja	vel	valda (i)	völdum	valt
rydja	ryd	rudda	ruddum	rutt
døma	dømi	dømda	dømdum	dømt
mæla	mæli	mælta	mæltum	mælt
elska	elska	elskada	elskudum	elskat

De Ord, som have a i Præsens, have ogsaa a i Imperativ, (den bedende Form), f. Ex. tala (ɔ: tal du), kalla (kald), elska (elsk). — Reflexivet eller den samvirkende Form har i de ældste Skrifter Endelsen „sk“ (f. Ex. skiljask, møtask, haldask), men i de senere Skrifter ender den paa st (skiljast).

Af Egenheder i Ordføiningen (Syntaxen) mærkes her, at Verbet ofte styrer Dativ og Genitiv, hvor vi nu kun forestille os Akkusativ; f. Ex. at kasta steini (kaste Steen), at gæta sjalfs sins (vogte sig selv).

Korte Stykker med Oversættelse.

Lögin ressa, en eigi dómari. — Det er Lovene, som straffe, og ikke Dommeren.

At lögum skal land byggja, en eigi at úlögum øyða. — Med Lov skal man Land bygge, men ikke med Ulov øde.

Eftir vitnum ok gögnum skal hvert mál døma. — Efter Vidner og Beviser skal enhver Sag dømmes.

Aftr skal ganga oftalt ok fram vantalt til réttrar tölu. — For stort Tal skal gaae tilbage, og for lidet skal gaae frem indtil det rette Tal.

Varla má ilt varast, nema viti. — Man kan neppe vogte sig for det onde, uden at man veed om det.

Sjaldan hefir smælingsins réttr við þat batnat, at margir hafa yfirboðarnir verit í senn. — Sjelden har den simple Mands Kaar forbedret sig derved, at der har været mange Herrer paa een Gang. (Hirdskraa).

Svá er nú mikil fyrnd at heiminum, at varla munu nú þeir hlutir kunna til at verða, er eigi munu dømi til finnast, at fyrri hafa ordit. — Saa stor er nu Verdens Alder, at der neppe nu kan skee saadanne Ting, at der ikke findes Exempler paa, at saadant er forhen skeet. — (fyrnd: Ælde, af forn: gammel; ordit for vordit: blevet).

Þvi líkast sem sól, er breiðir geisla sína án övundar yfir alla, er undir henni eru, með þeim sama hætti birtir ok lýsir sönn vizka hjörtu ok hugskot allra þeirra, er hana fýsast at finna. — Ligedan som Solen, der udbreder sine Straaler uden Misundelse over alle dem, som ere under den: paa samme Maade oplyser den sande Viisdom Hjertet og Tanken hos alle dem, som have Lyst til at finde den.

Lovsteder.

Sá skal bani vera, er návistar-menn bera vitni um ok þau segja á hendr, ok eigi með eiðum undan førast, nema því at eins at hann hafi svá fjarri staddr verit á því døgri, er víg var vegit, at hann mátti eigi tvívegis samdøgris fara til ok ifrá. — Den skal ansees som Drabsmand (Bane), som de nærværende Folk bære Vidne om og lægge Skylden paa, og skal han ikke frigjøres ved Eed, undtagen i det Tilfælde, at han har været saa langt borte det Døgn, da Drabet var gjort, at han kunde ikke fare begge Veie nemlig til og fra paa den samme Dag.

Ef madr finnr fjárhlut manns, ok hefir eigandi glatat, þá skal hann lýsa fyrir mönnum; en lýst skal samdøgris vera, ella verdr hann þjófr at, ef fé er svá mikit, at þjófs sök má á gefa. — Dersom Mand finder Mands Eiendeel, som Eieren har tabt, da skal han lyse det op for Folk, men lyst

skal det være samme Dag, ellers bliver han Tyv derfor, hvis Godset er saa meget, at man kan give Tyvssag derfor.

Ef barn er með litlu lífi føtt ok nær eigi presti, þá skal skíra hverr, er hjá verðr staddr, jamvel faðir eða móðir ef eigi eru aðrir menn til, ok gefa barni nafn ok døypa því í vatn ok mæla þessi orð meðan: „Ek skíri þik í nafni föður ok sonar ok heilags anda." — Hvis Barn er født med lidet Liv, og man ikke naaer Præst, da skal enhver, som hos er stedt, kunne døbe, og endog Fader eller Moder, hvis ikke der er andre Folk tilstede, og skal man give Barnet Navn o. s. v. — (föður er Genitiv af faðir).

Bibelsteder.

(Skabelsen). Í upphafi skapaði guð himin ok jörðina. Ok jörðin var auð ok ávaxtalaus, ok váru myrkr af loftsins skugga allavegna um jörðina; en guðs heilagr andi fluttist yfir vötnin. Ok þá sagði guð: „Verði ljós", ok þegar í stað varð ljósit. Ok sjalfr hann sá, at ljósit var gott, ok skildi hann þat í brott ifrá myrkrinu ok gaf því nafn, at þat skyldi heita dagr, en myrkrunum at heita nátt. Ok svá varð aftan ok morgin bæði samt einn dagr. (Stjorn). I Begyndelsen skabte Gud Himmelen o. s. v. (Ved dette og de følgende Stykker behøves vel ingen Oversættelse, da Indholdet er saa almindelig bekjendt).

(Sædemanden). Hinn er sá vill sæði sínu, þá ferr hann út, ok fellr sumt niðr íhjá veginum, ok koma fuglar at ok eta þat. En sumt fellr í þurra jörð ok grjótuga, en með því at þar var grunnlendi ok engi vökvi (Vædske), þá rann skjótt upp ok þornaði þegar af sólar ofhita (ↄ: og fortørredes strax af Solens for stærke Hede). Sumt rann upp í millum

klungra ok hagþyrna, ok sellr þat brátt niðr til jarðar ok fyrirferst. En sumt kom í góða jörð ok varð at ávexti hundrað hlutum meira, en hann sáði.

(Det tabte Faar). Einn maðr átti hundrað sauða, ok sem hann hugði at, þá var einn brott horvinn (ↄ: bortkommen). Ok af því fyrirlét hann alla aðra ok leitaði at þeim einum, til þess er hann fann hann. Ok varð svá feginn, at hann førði hann heim á herðum sér til hinna, sem eigi höfðu áðr villst (ↄ: forvildet sig), ok kallaði saman granna sína ok veitti þeim fagran fagnað í heimkomu þess sauðs, er hann hugðist tapat hafa.

Elskit úvini yðra ok gerit þeim gott, er hata yðr, ok biðit fyrir þeim, er öfunda yðr; ok líkist í því hinum sæla feðr, yðrum himneskum konungi, er sitt ljós ok sól lætr svá skína yfir synduga sem yfir rettvísa, ok slíkt regn yfir illa sem yfir góða.

Engi má tveim lávörðum þjóna í senn; því at hann verðr annan at elska en annan at hata, ok öðrum at þjóna en öðrum at hafna (ↄ: forlade). Ingen kan tjene to Herrer o. s. v.

Víðr vegr ok breið gata vísar mörgum í tjón ok tapan, ok margir elska þá inngöngu; en öngt garðslið (ↄ: smal Port) ok þröng gata er sú, er leiðir til lífs, ok vilja því fáir finna ok fylgja. — (Barlams Saga, Cap. 22. 53. 50. 55).

Læsestykker med Anmærkninger.

I. Samtaler.

1. Om Alderdommen.

Nökkurum dögum[1] sídar reid hann at skemta sér[2] ok møtti einum gömlum karli mjök ferlegum.[3] — Ok þá er konungs sonr sá hann, þá undradi hann mjök ok lét hann kalla til sín; því at honum var forvitni á[4] at vita, hvat undr er þetta myndi vera, eda hverju er þetta myndi gegna.[5] Þeir er fylgdu honum, þá sögdu[6] honum: þessi er elligamall madr, ok æ[7] sem aldr hans øykst upp af þessu, þá minkar máttr[8] hans, ok fyrir því sýnist hann svá ljótr ok leidilegr. Þá spurdi konungs sonr: Hver skulu vera endalok hans? þeir svörudu:[9] Daudi skal verda endalok hans. Hann spurdi enn: Skulu slíkir verda allir menn eda sumir einir? Þeir sögdu honum: Hverr er eigi døyr ádr,[10] þá verdr slíkr. Konungs sonr spurdi: Hversu marga vetr hefir madr, ádr en hann verdr slíkr, med því at madrinn má eigi fordast[11] daudann eda þessa vesöld,[12] er á þeim liggr? Þeir svörudu honum: Madr má hafa áttatigi vetra eda hundrad hit mesta, en sídan verdr madr at døya; eigi eru þá önnur efni til.[13] Þat var skylda mannsins at upphafi,[14] ok svá skal æ, medan nökkurr lifir eftir; fyrir því at daudi er fyrir hvers manns durum,

---

[1]) Dativ af dagar. [2]) for at more sig. [3]) ferlegr: styg. mjök: meget. [4]) han var nysgjerrig efter. [5]) hvad dette skulde betyde. [6]) Fleertal af sagdi. [7]) altid, efter hvert. [8]) Magt. [9]) Fl. af svaradi. [10]) før. [11]) undflye. [12]) Elendighed. [13]) da er der ikke anden Udvei. [14]) det var Menneskets Skyldighed fra Begyndelsen.

ok hann sær engi fordast, þó at sumum komi seinna en sumum.[1] (Barlams Saga, Cap. 18).

2. Kong Olaf og hans Brødre.

Svá er sagt, at Olafr konungr var á veizlunni[2] með Ástu, móður sinni, at hon leiddi fram börn sín ok sýndi honum. Konungrinn setti á kné sér Guðþorm bróður sinn, en á annat kné Halfdan bróður sinn. Konungrinn sá á sveinana; þá ygldist hann ok leit reiðulega til þeirra; þá glúpnuðu sveinarnir.[3] Þá bar Ásta til hans[4] enn yngsta son sinn, er Haraldr hét; hann var þá þrévetr.[5] Konungrinn ygldist á hann, en sveinninn sá upp í móti honum. Þá tók konungrinn í hár sveininum ok kipti; sveinninn tók upp í kamp[6] konunginum ok hnykti.[7] Þá mælti konungr: Hefnisamr man þú síðar,[8] frændi. Annan dag reikaði konungr úti um bøinn, ok Ásta með honum, móðir hans. Þá gengu þau at tjörn nökkurri; þar váru þá sveinarnir synir Ástu ok léku ser, Guðþormr ok Halfdan. Þar váru gervir bøir[9] ok korn-hlöður stórar, naut mörg[10] ok sauðir; þat var leikr þeirra. Skamt þaðan frá[11] við tjörnina hjá leirvík nökkurri var Haraldr ok hafði þar tré-spánu, ok flutu þeir þar við land margir. Konungrinn spurði hann, hvat þat skyldi. Hann kvað[12] þat vera herskip sín. Hló konungr ok mælti: Vera kann, frændi, at þar komi, at þú ráðir fyrir skipunum. Þá kallaði konungr

---

[1]) skjønt den kommer senere til somme end til andre. [2]) i Gjæstebudet. [3]) han green og saae bistert paa dem, og da blev Gutterne rædde. [4]) til ham. [5]) tre Aar gammel. [6]) Skjæg. [7]) rykkede. [8]) hævngjerrig vil du nok blive senere ogsaa. [9]) der vare byggede Gaarde (nemlig saadanne, som Børnene havde lavet af Smaasteen og deslige). [10]) mange. [11]) kort derifra. [12]) sagde.

þangat[1] Halfdan ok Guðþorm; þá spurði hann Guðþorm: Hvat vilt þú flest eiga, frændi? Akra, segir hann. Konungrinn mælti: Hversu víða akra myndir[2] þú eiga vilja? Hann svarar: þat vilda ek, at nesit þetta væri alt sáit hvert sumar. (En þar stóðu tíu bøir). Konungr sagði: Korn mætti þar mikit á standa. Þá spurði hann Halfdan, hvat hann vildi flest eiga. Kýr, segir hann. Konungr spyrr: Hversu margar kýr vildir þú eiga? Halfdan svarar: Þá er þær føri[3] til vats, skyldu þær standa sem þykst umhverfis vatnit. Konungr mælti: Bú stór vildit þit eiga; þat er líkt feðr ykkrum.[4] Þá spyrr konungr Harald: Hvat vilt þú flest eiga? Huskarla, segir hann. Konungr mælti: Hversu marga vildir þú eiga? Hann svarar: þat vilda ek, at þeir æti[5] at einu máli kýr Halfdanar bróður míns. Konungr hló at ok mælti til Ástu: Her mant þú konung upp føða, móðir.[6]

(Olaf den Helliges Saga, Cap. 59. — Udg. 1853).

3. Kong Olafs Drøm.
(Før Slaget paa Stiklestad).

Er Olafr konungr hafði fylkt liði sínu,[7] þá váru búendr enn hvergi[8] nær komnir; þá mælti konungr, at lið þat skyldi niðr setjast ok hvíla sik. Settist konungr þá sjalfr niðr ok alt lið hans, ok sátu rumt; hann halladist ok lagði höfuð í kné Finni Arnasyni; þá rann á hann svefn, ok var þat um

[1]) did, derhen. [2]) Konjunktiv af mundi: mon. [3]) Konjunktiv af fór: foer. [4]) det er ligt Eders Fader. [5]) Konj. af át: aad. [6]) Anm. Dronning Aasta var to Gange gift; først med Harald Grønske, og siden med Sigurd Syr, Konge paa Ringerige. Hendes yngre Børn vare saaledes Kong Olafs Halv-Søskende. [7]) opstillet sit Mandskab. [8]) ingensteds.

hríð.[1] Þá sáu þeir her búanda,[2] ok sótti þá liðit til móts við þá, ok höfðu[3] upp sett merki sín, ok var þat hinn mesti múgr manns.[4] Þá vakti Finnr konung ok sagði honum, at búendr sóttu þá til þeirra.[5] En er konungr vaknaði, mælti hann: Hví vaktir þú mik, Finnr, ok lézt mik eigi njóta draums míns? Finnr svaraði: Ekki myndi þik þat drøyma, er eigi myndi skyldara[6] at vaka ok búast við hernum, er at oss ferr; eða sér þú eigi, hvar nu er kominn búanda múgrinn? Konungr svarar: Ekki eru þeir enn svá nær oss, at eigi væri betr, at ek hefða[7] sofit. Þá mælti Finnr: Hvat drøymdi þik, konungr, þess er þér þykkir svá mikils missa í, ef þú vaknaðir eigi sjalfr? Þá segir konungr draum sinn, at hann þóttist sjá stiga hávan[8] ok ganga þar eftir í loft[9] upp svá langt, at hann þóttist sjá, at himinn opnaði, ok þangat var stiginn til. Var ek þá, segir hann, kominn í hit össta stig, er þú vaktir mik. Finnr svarar: Ekki þykkir mér draumr sá[10] svá góðr, sem þér mun þykkja; ætla ek[11] þetta munu vera fyrir feigð þinni, ef þat er nökkut annat en svefn-órar[12] einar, er fyrir þik bar. (Sammesteds Cap. 211).

4. Kong Sven paa Flugten.

Sveinn konungr flýði upp á land með annan mann, ok kómu til kot-bøjar eins,[13] fyrir þá sök[14] at Norðmenn

---

[1]) for en Stund. [2]) Bondernes Hær. [3]) Fl. af hafði. [4]) en stor Mængde Folk. [5]) at Bønderne søgte da imod dem. [6]) at det ikke var mere nødvendigt. [7]) Konj. af hafða. [8]) en høi Stige. [9]) eller lopt: Luft. [10]) denne. [11]) jeg tænker. [12]) „Sømnorar" bruges endnu, om de forvirrede Tanker, som foresvæve En, idet han sovner eller vaagner. [13]) til en liden Gaard. [14]) for den Skyld (Sag).

leitudu hans um stór-þorpin. En þar var ein gömul hús-frøya; hon spurdi, hvat mönnum[1] þeir væri. Konungrinn bad þann svara, er fylgdi honum, ok fyrir þá mæla. Þá svaradi sá kerlingu:[2] Vit erum nú farandi menn ok þurft-ugir beina ydars.[3] Þá svaradi kerlingin: Munu þit vera svá miklir[4] menn, sem þit látid ríkulega, en munu þit kunna at segja tídendi, hvárt[5] konungar þessir hafa barst[6] nökkut, eda hverju gegnir glam þetta, er ver höfum eigi ró fyrir haft[7] í nátt? Þá svaradi madrinn: Meiri ván ætla ek, at konungar munu barst hafa. Þá spurdi kerling: Hverr hefir betr haft?[8] þá svaradi madrinn: Nordmenn hafa sigrast.[9] Þá spurdi kerling: Er drepinn várr konungr? Hann svaradi: Á flótta[10] er hann kominn, en eigi drepinn. Þá mælti ker-lingin eitt mikit fólsku-ord:[11] Vesöl erum vér fyrir því, at vér eigum konung hvárttveggja[12] ragan og haltan. Þá svar-adi madrin, sá er ádr hafdi verit fámæltari:[13] Ætlum hitt,[14] kerling, er líkara er, at konungr man eigi vera ragr, þó er hann eigi sigrsæll. (Fagrskinna, Side 131).

5. Veidemanden og Fuglen.

Einn veidimadr tók einn fugl med list, þann er heitir á norrønu[15] súsvört; ok þá er hann hafdi tekit fuglinn, þá

---

1) Dativ af menn. 2) da svarede denne (Mand) Konen. Vit (vid): vi. Þit (þid): I. 3) trængende til Eders Hjælp. 4) store. 5) om. 6) holdt Slag. berjast: slaaes. 7) som vi ikke have havt Ro for. 8) Hvem har faaet Overhaand. 9) Eller sigrat: seiret. 10) paa Flugt. 11) en stor Dumhed. fól: Taabe; fól-ska: Taabelighed. 12) baade (hvert af de to). „ragan", Akkusativ af ragr: ræd, modløs. 13) den som før havde talet mindst (alt-saa Kong Sven selv). 14) lad os tænke det o. s. v. 15) paa Norsk.

vildi hann drepa hann ok eta hann síđan. Ok er svá sagt, at fuglinn mælti viđ hann þessum orđum: Þú mađr, hvat gagni ætlar þú þér í mínum dauđa vera? Enga magfylli mátt[1] þú þér af mér gera. En ef þú vilt frelsi gefa mér, þá skal ek kenna[2] þér þau þrjú ráđ, er þér skulu vera til nytsemdar alla þína daga ok til mikillar giftu,[3] ef þú kant til at gæta. Nú sem hann høyrđi, hvat er fuglinn sagđi, þá varđ honum annars hugar viđ[4] ok sagđi, at hann skyldi gefa honum gott frelsi, ef hann segđi[5] honum nökkura nýja hluti[6] sannlega. Fuglinn sagđi honum: Stunda aldrigi á þat, at þú megir því ná, er þú mátt aldrigi fá. Syrg ok aldrigi eftir því, sem þú tapar ok er vánlaust, at þú fáir. Trú ok aldrigi því, er úmáttulegt er at verđa megi.[7] En ef þú kant þessi þrjú ráđ í hendi at hafa, þá skal þér mikit gagn af standa. Ok fyrir því at manninum hugnađi vel orđ fuglsins, þá løysti hann fuglinn ok lét í brott fara. Síđan vildi fuglinn røyna,[8] ef hann hefđi nökkura nytsemd af hans ráđum tekit. Sem hann sat úpp í viđinum[9] lausi, þá mælti hann til veiđimannsins: Þú vesall, syrg nú ilt ráđ, er þú tókt af jafngóđu efni,[10] sem þú hafđir, at þú týndir ok tapađir svá fögrum feng[11] ok gættir eigi, þá er þér var gefinn. Ek hefi í kviđi mér[12] einn mikinn gimstein mætan ok ágætan,[13] meiri at vexti en gambrs egg.[14] Nú varđ veiđimađrinn viđ þessi orđ gøysi[15] úglađr ok iđrađist mjök,[16] at hann hafđi

---

[1]) kan. frelsi: Frihed. [2]) lære. [3]) Eller giptu: Lykke. [4]) fik han en anden Tanke. [5]) Konjunktiv af sagđi. [6]) Ting. [7]) Konj. af má: kan. [8]) prøve (røyna). [9]) i Træet. [10]) hvor ilde du benyttede en saadan god Leilighed. [11]) saa vakker Fangst. [12]) i min Bug. [13]) en stor, kostbar og ypperlig Ædelsteen. [14]) større end et Struds-Æg. [15]) overmaade. [16]) angrede meget.

fuglinn svá brátt lausan látit, ok vildi nú freista, ef hann mætti fá nátt honum annat sinni, ok mælti til hans: Fylg mér heim til herbergis míns, ok skal ek þér þar sømilega fagna[1] ok með öllum góðvilja gefa þér løyfi brott at fara.[2] Þá svaraði fuglinn: Nú finn ek þik sannlega fól[3] vera ok fullkomit fífl;[4] því at þat ráð, er ek kenda þér, þá kunnir þú víst eigi at nýta, ok tókt þú þó gladlega við. Ek réð[5] þer þat hit fyrsta ráð, at þú skyldir aldrigi syrgja eftir því, er þú máttir eigi fá. Þat réð ek þér annat ráð, at þú skyldir eigi fýsast at fá þá hluti,[6] er þér væri úmáttulegir. Ok leitaðir þú nú þegar[7] við at taka mik, ok mátt þú með engu móti[8] fljúga í lofti sem ek. Svá réð ek þér ok, at þú skyldir engan trúnað á þá hluti leggja, er allskostar[9] eru útrúlegir. Ok nú þegar eftir, er ek laug at þér, þá trúðir þú mér, er ek sagða þér, at ek hafða í mér þann gimstein, er alla vega er meiri en ek. Hversu mynda ek mega hylja[10] svá mikinn stein, er ek em allskostar sjalfr minni?

(Barlams Saga, Cap. 45).

II. Fortællinger.

6. Manden i Hammeren.

Mönnum þeim er elska heimsins hégóma,[11] þá þykkir mér líkast at jafna[12] þeim við þann mann, er fyrir hræðslu sakir flýði undan dýri því hinu hræðilega, er heitir einhyr-

[1]) modtage. [2]) Lov (Løyve) til at fare bort. [3]) Tosse. [4]) Nar. [5]) raadede. [6]) de Ting. [7]) strax. [8]) paa ingen Maade. [9]) ialfald. [10]) skjule. minni: mindre. meiri: større. [11]) Verdens Forfængelighed. [12]) sammenligne.

ningr. Ok því at hann varð mjök hræddr ok hamstoli[1] við rödd[2] ok við rautan ok grimleg læti dýrsins, þá flýði hann sem mest at forða ser, at dýrit gløypti[3] honum eigi. Ok því at hann gáði[4] eigi, hvert er hann skyldi stefna, þá fann hann eigi,[5] fyrr en hann flaug ofan[6] fyrir eitt berg harðla hátt[7] ok bratt. Ok sem hann var á floginu,[8] þá fékk hann haldit sér í eina viðar-hríslu,[9] ok hélt hann nú svá báðum höndum, sem hann mátti fastast, en fótafesti fékk hann í einni litilli skor;[10] ok þóttist hann þá vel hafa forðat sér. En svá sem hann leit[11] upp yfir sik, þá sá hann mýss[12] tvær, aðra hvíta en aðra svarta, ok lágu við ok gnöguðu,[13] sem mest máttu þær, um røtr trés þess, er hann hélt á; ok var nú við sjalft,[14] at þær höfðu sundr gnagat. Ok síðan eftir þetta leit hann niðr undir sik, ok sá hann einn mikinn dreka[15] ok undarlega grimlegan, upp lyftandi munni, svá sem hann væri búinn at gløypa honum, ef hann niðr felli. Þá er hann leit til þeirrar berg-rifu,[16] er hann hafði føtr sína á festa, sá hann fjögur[17] ormahöfuð illileg ok eitrleg fram koma. Ok óttaðist hann alla þessa hluti nú afar mjök,[18] sem ván var at, er hann var í svá miklum háska[19] staddr. Þá leit hann upp öðru sinni,[20] ok sá hann nú or kvistum þess hins litla trés, er hann hélt á, renna fagra hunangs

---

[1]) sandsesløs. [2]) Maal, Stemme. [3]) slugte. [4]) mærkede (gaadde). [5]) vidste han ikke af. [6]) ned (ovan) [7]) meget høit. [8]) i Fjeld-Hammeren (Floget). [9]) lidet Træ, Green. [10]) Bjerg-Hylde, Rift (Skor). [11]) saae. [12]) Fl. af Muus (Myser). aðra: den ene. [13]) Fl. af gnagaði. [14]) nær ved, paa Nippet. [15]) Akk. af dreki: en Drage. [16]) læses rivu eller revo. [17]) fire. (I Sætersdalen: fjogo). [18]) overmaade meget. [19]) Fare. [20]) anden Gang.

dropa mjök tilsýsilega;[1] ok af því at hugr hans gladdist mjök af þessarri tilsýsilegri sýn, þá hvarf[2] frá honum öll sú hrædsla ok ótti, er hann hafdi ádr,[3] ok glöymdi hann þá öllu saman, bædi hversu dýrit elti hann, ok hversu drekinn var búinn at gløypa honum, svá ok hversu mýsnar höfdu gnagat tréit, er hann hélt á, svá ok hversu þau hin illu kvikindi[4] váru búin at höggva hann med eitrlegum tungum í føtr honum. Þessa alla ógn ok ótta fyrirlét hann ok gløymdi, en gætti þess hins litla søtleiks, er hann sá drjúpa or trénu. (Barlams Saga, Cap. 60).

7. Egil Skytter.

Í þenna tíma[5] kemr hinn ungi Egill til hirdar[6] Nidungs konungs. Egill er allra manna fridastr,[7] ok ein hlut hefir hann fyrir alla menn fram: hann skýtr betr af handboga en engi[8] madr annarr. Konungr vill røyna, hvárt Egil skýtr svá vel, sem sagt er, eda eigi. Hann lætr taka son Egils þrevetran ok lætr leggja eitt epli á höfud honum, ok bad Egil skjóta, svá at eigi føri fyrir ofan höfudit né[9] vinstra veg né høgra veg; eplit eitt skyldi hann høfa.[10] En ekki var honum fyrirbodit at skjóta sveininn; fyrir því at þat þóttist hann vita, at þat mundi hann fyrir engan mun gera, ef hann mætti sjalfr ráda. Ok einni öru[11] skyldi hann skjóta en eigi fleirum. Egill tekr þrjár örvar ok strýkr fidrit[12] á, ok leggr á streng ok skýtr í mitt eplit. Hafdi örin brott[13] med

---

1) lystelige. 2) forsvandt (kvarv). 3) før. 4) Dyr, levende Ting. 5) Tid. 6) til Hoffet. 7) smukkest. 8) nogen (egentlig: ingen). 9) ikke heller; eller. 10) træffe (høva). 11) Dativ af ör: Piil. Þrjár örvar: tre Pile. 12) Fjæderen. 13) Pilen tog bort.

sér halst eplit, ok kom alt í senn á jörð. Þetta frægðarskot hefir lengi uppi verit,[1] ok mikit sinst konunginum um hann, ok allra manna er hann frægastr. Niðungr konungr spyrr Egil, hví hann tók þrjár örvar, með því at ein var til skild[2] at skjóta með. Egill svaraði: Herra, eigi vil ek ljúga at yðr; ef ek hefða lostit[3] sveininn með einni örinni, þá hafða ek yðr þessar tvær ætlat. En konungrinn virði þat vel[4] fyrir honum, ok þótti öllum hann djarflega mæla.

(Thidriks Saga, Cap. 75).

8. Halfdan Svartes Død.

Svá gerðist eitthvert sinn til ugæfu atburðr:[5] þat var um várit þann tíma, er ísa tekr at löysa á vötnum, þá hafði konungr farit til veizlu[6] í bygð þá, er Brandabú heitir á Haðalandi, en hann fór frá veizlunni með mikit lið; þá óku[7] þeir at vatns-ísinum á vatni því, er Rönd heitir. En er þeir kómu þar, sem Røkinsvík heitir, þar brast íssinn í sundr undir honum ok undir hesti hans; en þegar[8] er þeir sáu þat, þá vildu allir bjarga konungi, ok þyrptist þingat mikill fjöldi manna.[9] Íssinn brotnaði því meir ok víðara, ok varð konungi eigi meiri hjalp at drukknum mönnum en svá, at konungr týndist[10] þar ok Dagr hinn fróði, mágr hans, ok nökkurir tuttugu[11] menn með þeim. Þessi tíðindi þótti öllum mönnum ill vera, er til spurðu, fyrir því at hann var maðr ársæll ok vinsæll. En svá var mikil ársæli[12] Halfdanar, at

---

[1]) dette ypperlige Skud har længe været bekjendt. [2]) bestemt. [3]) skadet, saaret. [4]) tog det vel op. [5]) Engang tildrog sig saaledes en ulykkelig Hændelse. [6]) Gjæstebud. [7]) kjørte. [8]) saa snart. [9]) og en stor Mængde Folk flokkedes did. [10]) omkom. [11]) nogle Snese. [12]) Lykke.

þegar er þeir funnu lík hans, þá skiptu þeir líkam hans í sundr, ok varu innyfli[1] hans jörðuð á Þengilsstöðum á Haðalandi, en líkamr hans var jarðaðr á Steini á Hringaríki, en höfuð hans var flutt í Skírissal á Vestfold ok var þar jarðat. En fyrir því skiptu þeir líkam hans, at þeir trúðu því, at ársæli hans myndi jafnan með honum vera, hvárt[2] sem hann væri lífs eða dauðr. (Fagrskinna, Cap. 4).

9. Kong Olaf i Norddalen.

Síðan fór konungr til Skerfsurðar, þar sem menn hans skyldu veginn ryðja; en þá er konungr kom þar, þá sátu þeir allir ok váru mjök móðir af erviði.[3] Þá mælti Brúsi: Ek sagða yðr, herra, at ekki mátti vinna at urð þessari, ok trúðut þér eigi.[4] Síðan lagði hann af sér skikkju sína[5] ok mælti, at þeir skyldu freista allir, hvat þeir mætti at vinna. Ok nú er þeir kómu til, þá er svá sagt, at tuttugu menn máttu hrøra þá steina, er eigi gat[6] áðr hundrað manna; ok varð vegrinn ruddr at miðjum degi,[7] svá at bæði var ført mönnum ok hrossum[8] með klyfjum. Síðan fór konungrinn ofan aftr,[9] þar sem vist[10] þeirra var ok nú heitir Hellir. Kelda ein er þar ok í nær hellinum, ok þvó[11] konungrinn sér þar. En er búfé verðr sjúkt í dalinum, ok drekkr þat af því vatninu, þá batnar því þegar þeirrar sóttar.[12] Síðan fór konungr til matar ok allir þeir; en er þeir váru mettir, þá spurði konungrinn eftir, ef sætr nökkur væri upp

---

[1]) Indvolde. [2]) enten. [3]) meget trætte af Arbeide. [4]) og I troede ikke. [5]) sin Kappe. [6]) kunde. [7]) til Middag. [8]) for Folk og Heste. [9]) ned igjen (atter). [10]) Mad. [11]) vaskede (tvo) [12]) bliver det strax bedre med denne Sygdom.

ifrá urðinni nær fjallinu,[1] þau er mætti búa í um náttina. Brúsi svarar: Eru víst, herra, sagði hann, þau er heita Grøningar, ok má þar engi maðr vera um nætr fyrir trollagangi ok meinvætta,[2] er þar eru á sætrinu. — En konungr var á sætrinu um náttina á bønum sínum, sem hann var oft vanr. En um náttina, er menn váru komnir í svefn, þá kvað við afskramlega úti[3] ok mælti: Svá brenna mik nú bønir Olafs konungs, sagði sú hin illa vættr, at ek má eigi vera at híbýlum mínum,[4] ok verð ek nú at flýja ok koma aldrigi á þenna stað síðan. En áðr um morgoninn en konungrinn føri[5] til fjallsins, þá mælti hann við Brúsa: Her skal nú, sagði hann, gera bø, ok man sá búandi, er her býr á, hafa sér jafnan framdráttu;[6] ok aldrigi skal her korn frjósa, þó at bæði frjósi fyrir ofan ok neðan.

(Olaf den Helliges mindre Saga. — Udg. 1849, Cap. 73).

10. Bjørn Stallare's Fald.

Svá segja menn, at Björn digri hjó[7] með sverði til Þóris Hunds,[8] en þar, sem á kom, beit eigi heldr en vendi berði um.[9] En Þórir ok þeir tolf saman váru í vargskinns stökkum[10] þeim, er Finnar höfðu gert þeim með mikilli fjölkyngi.[11] Þá er Björn sá, at sverðit beit eigi, þá kallaði hann á konunginn ok mælti: Eigi bíta vápnin hundana. Beri[12]

---

[1]) nær ved Fjeldet. [2]) onde Vætter, Skrømt. [3]) da raabte det forfærdeligt udenfor. [4]) i mine Boliger. [5]) foer (Konjunktiv). [6]) godt Ophold. [7]) huggede. [8]) Tore Hund var en af Høvdingerne i Bonde-Hæren paa Stiklestad. [9]) ikke mere end om man slog paa med en Kjæp. vendi er Dativ af vöndr (Vaand). [10]) Dativ af stakkar (Skindstakker). [11]) Trolddom; af fjölkunnigr: kyndig i mangt. [12]) Læs: berje. Imperativ af berja: banke, pidske.

þér þá hundana, sagði konungrinn. Þá tók Björn sér klubbu mikla ok laust[1] Þóri Hund, svá at fell við; ok æ síðan bar hann halt[2] höfuð jafnan. Ok þá hljóp hann upp ok lagði[3] Björn með spjóti ok mælti: Svá beitum vér björnuna á mörkinni norðr.[4] (Sammesteds, Cap. 92).

III. Beskrivelser.

11. Det døde Hav.

Þar er ok (í Gyðingalandi) sú hin undrsamlega tjörn eðr slöðuvatn, í hverju er engin sá hlutr[5] má drekkjast,[6] sem nökkurskyns líf er með. Þat heitir fyrir þann skyld hit dauða haf, at þar bíðr engan lifanda hlut, ok þat er engum þeim hlut viðrtøkilegt,[7] sem líf er með; þar er hvarki fiskr né nökkurr sá fugl, sem vana hefir til at kafa[8] eða í vatni at vera. Með hverri vél[9] eða klókskap eða hversu sterklega sem nökkurum lifanda hlut hefir þar í slöngt verit, þá hlöypr þat ok skýzt þegar í stað upp or kafinu[10] aftr. Þar verðr ekki nökkurn tíma svá mikill stormr, at þat hrørist, sakir þess[11] at alt vatnit flóar ofan ok flýtr með bik ok tjöru. Eigi má þar ok á skipum fara, því at þar sökkr alt þat, sem eigi er líf með, svá sem hinu verðr eigi þar drekt eða sökt, sem lifandis er; ok eigi þolir þat nökkurskyns annat efni,[12] utan þat sem alt er brætt ok bikat.

(Stjorn, S. 75).

---

1) slog. 2) skjævt (af hall). 3) stak. 4) nord i Skoven (Finmarken). 5) Ting. 6) druknes. 7) modtageligt. 8) dykke. 9) List. 10) af Dybet (Kavet). 11) af den Aarsag. 12) noget Slags andet Stof (Emne).

12. Løven.

Ljón er þó einn framastr ok frægastr af öllum dýrum. — Hug hefir hann mikinn ok ýfrit áræði[1] í sínu brjósti, en sterkleik í höfði. Þann tíma sem hann er af veiðimönnum einangraðr[2] ok umkringðr, þá er hann heldr niðrleitr,[3] til þess at hann sjái því síðr[4] eða hræðist þeirra tól eða veiðar-tøki.[5] Hjóla gang ok gnísting óttast þeir nökkut, ok þó enn meir eldsins.[6] Augu þeirra eru opin ok vaka þann tíma sem þeir sofa. Farveg sinn ok fótspor hylr hann ok sløðir[7] með halanum, þá er hann gengr, til þess at veiðimaðrinn fái því síðr fundit hann. — Við manninn er sú ljónsins nattúra, at hann reiðist honum varla[8] fyrr, en honum er nökkut mein eða móti gert. Hans miskunn ok hógleiki[9] tést ok auðsýnist af iðulegum dømum[10] ok mörgum merkilegum frásögnum, at þeir verða þeim mönnum hlýðnir ok eftirlátir, sem niðr leggjast fyrir þeim; fangna menn móti sér farandi[11] gefa þeir löngum liðuga[12] ok lata fara hvert er þeim líkar; ok svá segist, at þeir drepi eigi þann mann, er þeim gerir ekki mein, utan af miklum ok sárum sult. (Stjorn, S. 71).

13. Hofskikke i Fortiden.

Þat var forneskju siðr[13] í Noregi ok í Danmörku ok svá í Svíaveldi,[14] þar sem váru konungsbú ok veizlu-stofur,

---

1) tilstrækkelig Dristighed. 2) indeklemt, sat i Knibe. 3) nedbøiet, med nedslagne Øine. 4) desmindre. 5) Jagt-Redskaber (til at fange og dræbe med). 6) Ildens (nemlig Lyd eller Bragen). 7) dækker, feier over. 8) at den neppe vredes imod ham. 9) Mildhed. 10) viser sig tydelig af idelige Exempler. 11) som komme dem i Møde. 12) frie. 13) Det var de ældste Tiders Skik (Sed). 14) Sverige.

váru dyrr á báðum endum stofunnar,[1] en konungs hásæti var á miðjum langbekk þeim, er vissi[2] móti sólu; sat þar dróttning á vinstri hönd konungi, ok var þat þá kallat öndvegi,[3] ok sá sess veglegastr[4] hvarn-tveggja veg út ífrá til karla ok kvenna, er næst var öndvegi, en sá úveglegastr, er næst var durum.[5] Hinn göfgasti[6] maðr, ok sá er gamall var ok vitr, var kallaðr konungs ráðgjafi; en þessi maðr sat á hinn nörðra pall gagnvart konungi,[7] ok hét þat hit úøðra[8] öndvegi; váru nú enn[9] konur til høgri handar honum, en á vinstri hönd karlar. Þá var titt[10] höfðingjum at bera öl um eld ok drekka á[11] öndvegismann sinn; en þat var í þann tíma mikil virðing at sitja fyrir konungs ádrykkju.[12] (Fagrskinna, S. 149).

IV. Forklaringer.

14. Om Solens og Maanens Gang.

Tungl[13] fyllir rásir sínar[14] til uppstigningar fimtán daga ok sez stundum minnr,[15] ok með sama hætti þverr

---

[1]) Genitiv af stofa, læs stova (næsten staava). hásæti: Høisæde. bekk: Bænk. [2]) vendte. (Af veit: vender). [3]) Nu „Audveg", om den inderste Bænk. [4]) ypperst, hæderligst. Meningen kan oversættes saaledes: Paa hver Side ud ifra Høisædet, baade paa Mændenes og Kvindernes Side, var det Sæde hæderligst, som var næst Høisædet, men det Sæde mindst hæderligt, som var næst ved Dørene. [5]) Dativ af dyrr (Døre). [6]) af göfugr (govug): ypperlig. [7]) midt imod Kongen. [8]) ringere, lavere. [9]) endvidere var der. [10]) det var da sædvanligt. [11]) drikke til. [12]) at En sad saaledes, at Kongen drak ham til. [13]) Maanen. [14]) sit Løb (Raas). [15]) paa 6 Timer nær.

þat,[1] til þess at þat er astalit ok annat kemr; ok berr því þat saman jafnan,[2] at þenna tíma eru straumar allir sem hvassastir, ok fjörur[3] allar sem mestar; en at halfnöxnu tungli, þá eru allir straumar sem minstir, ok svá fjörur með þeim hætti; en at fullu tungli þá eru enn straumar sem hvassastir ok fjörur sem mestar; en at halfþverranda tungli,[4] þá er hvarttveggja sem minst, straumar ok fjörur. — En fyrir sól er þat markanda,[5] at hon fyllir seinna[6] rásir sínar, hvarttveggja[7] til uppstigningar ok niðrstigningar, — en hon stígr upp átján tigu daga ok halfan þriðja dag ok þrjár stundir,[8] ok með sama hætti stígr hon niðr aftr, ok hefir hon þá fylda alla rás sína bæði at uppstigu ok niðrstigu, þrjú hundruð daga tolfrøð ok fimm daga ok sex stundir;[9] ok verðr þat þá á hinu fjórða hverju ári þrjú hundruð tolfrøð ok sex dagar, ok heitir þat hlaupár;[10] því at þá er einum degi fleira i tolf mánuðum en fyrr, ok samnast þar stundir til tveggja døgra,[11] einnar nætr ok eins dags.

(Kongespeilet, Cap. 6).

15. Om Aarstiderne.

Þat sem fyrr höfum vit um røtt,[12] at um vetrum er her sólargángr litill, en svá mikil gnótt[13] um sumarit, at nálega[14] er alt sem einn dagr sé,[15] nú skalt þú á því marka,

---

[1]) paa samme Maade minker den. hætti, Dativ af háttr. [2]) det træffer sædvanlig sammen. [3]) Fl. af fjara: Ebbe. [4]) ved sidste Kvarteer. [5]) er det at mærke. [6]) senere. [7]) baade. [8]) 182½ Dag og 3 Timer. [9]) 365 Dage og 6 Timer. „tolvrødt" er stort Hundrede (120). [10]) Skudaar (Laupaar). [11]) to Halvdøgn. „døgr" betegner her 12 Timer. [12]) Det som vi før have talt om. [13]) stor Overflødighed. [14]) næsten. [15]) Konj. af er (skulde være).

at vegr sólarinnar er einkum breiðr,[1] ok er eigi rás hennar svá mjó[2] eða bein, sem hon renni jafnan á einum streng. En þegar hon tekr hinar ýztu renslur á skáðum veg[3] til suðrs, þá hafa þeir sumar ok nógan sólargang, er búa á ýztum síðum heimsins til suðrs,[4] en vér höfum þá vetr. En þegar sem sól tekr hina ýztu renslu til norðrs, þá höfum vér yfrinn[5] sólargang, en þeir hafa þá kaldan vetr; ok ferr svá jafnan, at hon stígr þá upp til norðrs, er hon stígr niðr til suðrs, en þar hon stígr niðr til norðrs, þá tekr hon at vaxa til hinnar syðri síðu. — Þat skalt þú ok vita, at svá ferr døgraskifti sem sólargangr; því at sumum stöðum[6] er þá miðr dagr, er sumum stöðum er mið nátt; en sumum stöðum rennr þá dagr upp ok lýsir, er sumum stöðum tekr at rökkva[7] ok nátta; því at jafnan fylgir dagr sólinni ok ljós, en skugginn flýr sólina ok søkir þó eftir henni æ sem hon líðr undan; ok er þar jafnan náttin sem skugginn er, en þar jafnan dagr sem ljósit er. (Kongespeilet, Cap. 21).

16. Om Skabelsen.

I upphafi skapaði guð úsýnilega heilaga engla, ok útölulegan fjölda[8] til mikillar þjónustu, sem samdi mikilleik guðdoms hans.[9] Eftir þat skipaði hann heim þenna, himin ok jörð ok haf, ok síðan prýddi hann ok lýsti heiminn með sól ok tungli[10] ok útölulegum stjörnum. Jörðina prýddi hann með vaxanda viði, berandi lauf ok blóma ok alskonar

---

[1]) at Solens Bane er særdeles bred. [2]) smal (mjaa). þegar: naar, saasnart. [3]) paa den afbøiede Vei. [4]) Verdens yderste Kanter mod Syd. [5]) rigelig. [6]) Dativ af staðir. [7]) mørkne. [8]) en utallig Mængde. [9]) som det sømmede sig for hans Guddoms Storhed. [10]) Maane.

ávöxt, ok með alskonar kvikindum ymsilegra hátta.[1] Hafit prýddi hann með útölulegu fiska-kyni symjandi ok sik þar födandi. Þessa alla hluti mælti hann, ok var þegar gert; hann bauð ok sagði, ok var þegar sýst[2] alt á einu augabragði.[3] Eftir þetta skapaði hann manninn með sjalfs síns höndum, líkaminn af jarðar dusti,[4] en sálina gerði hann bæði skynjandi ok skiljandi; með sjalfs síns anda kveikti hann hana, ok þvi er sagt, at hon er eftir guðs líkneskju ger.[5] — Þvi er kallat, at sálin er eftir guðs líkneskju sköpuð,[6] at hon hefir af guðs gjöf[7] skilning ok sjalfræði[8] til góðs ok ills. En þvi er kallat, at maðrinn hafi líkneskju guðs, at hann hefir kraft ok mátt at stýra sér til þess, er honum líkar. (Barlams Saga, Cap. 27).

V. Betragtninger.

17. Om Dyrenes Nytte.

Ef svá berr til, at einn úvitr maðr gengr inn í nökkurs forhags[9] manns hús eða smiðju, þar sem hann flytr fram sína orku, þá sér hann mörg þau tól ok tøki,[10] sem hann veit aldrigi til hvers skulu[11] eða fyrir hvers skyld þau eru ger,[12] ok hyggr[13] þau únýt ok til engis hæf. Einkanlega ok ef hann er úforsjáll,[14] hefir fallit í einnhvern ofn, eða

---

[1]) alskens Dyr af forskjellige Arter. [2]) fuldført. [3]) i et Øieblik. [4]) af Jordens Støv. [5]) gjort efter Guds Billede. [6]) skabt. Hunkjøn af skapaðr. [7]) Gave. [8]) Fornuft og fri Villie (Selvraad). [9]) meget kunstfærdig (hag). [10]) mange Værktøi og Redskaber. [11]) hvad de skulle være til. [12]) gjorte. [13]) tænker, anseer. [14]) og især hvis han er uforsigtig.

hefir sært[1] sik með nökkuru jarni hvössu, þvi sem hjá smiðnum hefir legit, svá sem hann handlar þat úvarlega, þa ætlar hann ok hyggr marga hluti þar liggjandi mjök meinsamlega ok skaðsamlega vera, hverra nauðsyn[2] ok nytsemð er smiðrinn veit harðla vel, ok fyrir þvi spottar hann[3] ok dárar hins úvizku ok gefr sér ekki vætta um hans úvitrleik ok úviðrkømileg orð, fremjandi sína iðn ok orku[4] fasta fari,[5] svá sem hann hefir áðr ætlat. Ok þó eru margir menn svá úvitrir ok heimskir,[6] at þá hluti sem þeir vita eigi með manninum einshverjum smið til hvers þeir eru hæfir ok nýtir, þora[7] þeir eigi at lasta, — en þeir þora marga þá hluti at lasta ok lýta í þessarri veröldu,[8] hverrar skapari ok veitari[9] almáttigr guð er, sem þeir vita eigi fyrir hvern skyld skapaðir eru; vilja þeir svá, i verkum ok smiðvélum[10] almáttigs guðs, höfuðsmiðs allra hluta, ok hans hagleiks tólum,[11] sýnast þat vita, sem þeir vita með engu móti. Ek játar[12] ok viðr gengr, segir hinn heilagi Augustinus, at ek veit eigi fyrir hvern skyld mýss ok maðkar, flugur ok froskar eru skapaðir; ok þó sér ek alt at eins öll kvikindi i sínu kynu fögr vera eigi síðr,[13] þó at mörg[14] af þeim sýnist meinsamleg vera ok oss mótstaðleg. (Stjorn, S. 22).

18. Et Lands Ulykker.

Árgalli verðr með mörgum háttum;[15] þat er stundum,

---

[1]) saaret. [2]) hvis Nødvendighed. [3]) nemlig Smeden. [4]) Haandværk og Arbeide. [5]) vedholdende, uafbrudt. [6]) taabelige. [7]) tør (tora). [8]) Verden. [9]) Giver. [10]) Kunster, Arbeids-Snilt. [11]) Redskaber. [12]) bekjender. [13]) at alle Dyr i sit Slags ere ikke desmindre fagre. [14]) skjønt mange. [15]) Uaar kommer paa mange Maader.

at úáran verðr á korni, ok gefr þó jörð gras ok halm, en stundum gefr hon hvárki.[1] Þat er ok stundum, at jörð gefr ýfrinn[2] ávöxt ok góðan, ok megu menn þó eigi njóta, þviat úáran er i lofti, ok spilla veðr öllum ávöxtum í þann tíma, er hirða skyldi,[3] en stundum spillir skjaðak,[4] þó at ýrnir sé ávextir[5] ok góð veðrátta. Svá kann ok stundum verða, at allir ávextir jarðar standi með hinum beztum blóma árgallalausir, ok sé þó mikit úáran í búi manns ok kvikfénaði eða i hafi eða i vötnum eða allskyns veiði.[6] Svá kan ok stundum at verða, ef eigi vill vel, at allir þessir árgallar[7] berast í senn til handa, ok verðr þá með mönnum jafndýrar sáðir eða dýrri en hreint korn, meðan ár er.[8] Þessir allir árgallar, er nú eru taldir, munu virðast mikil þröngsl[9] hverju landi því, er þeir kunnu til at koma; ok nálega[10] mun vera kallat lands auðn, ef allir koma í senn ok standa þrjá vetr.[11]

Nú er sá enn útaldr árgalli, er miklu er þyngri en allir þessir, er nú höfum vér talda: ef úáran kann at koma i folkit sjalft, er byggvir landit, eða en heldr ef árgalli kemr i siðu þeirra ok mannvit eða meðferðir,[12] er gæta skulu stjórnar landsins;[13] fyrir því at mart[14] liggr til ráðs at hjalpa því landi, er úáran er á, ef á þeim löndum er gott, er íhjá

---

[1]) ingen af Delene (hverken). [2]) rigelig. [3]) paa den Tid da man skulde bjerge dem. [4]) et Slags Ugræs (Skjak, Skjerak). [5]) skjønt der er en rig Vært. [6]) Fangst. [7]) „Aargalle" er egentlig en Skade paa Aarsavlen; Aarspilde. „Uaaran" er Misvært. (Ikke samme Ord som Uaar). [8]) da blive Saader ligesaa dyre eller dyrere end reent Korn i et godt Aar. [9]) ansees som en stor Modgang. [10]) næsten. [11]) tre Aar. [12]) i deres Sæder og Forstand eller Fremgangsmaade. [13]) Landets Regjering. [14]) mangt.

liggja,[1] ok véla vitrir menn um.[2] En ef úáran verðr á folkinu eða á siðum landsins, þá standa þar miklu størstir skaðar af; þvíat þá má eigi kaupa af öðrum löndum með fé[3] hvárki siðu né mannvit, ef þat týnist eða spillist, er áðr var i landinu. (Kongespeilet, Cap. 35).

19. Et godt Eftermæle.

Margr lifir sá litla hríð er lengi lifir athæfi hans[4] eftir hann; ok varðar þat miklu,[5] hver minning eftir hann er. Því at sumir verða frægir[6] af góðum verkum, ok lifa þau jafnan eftir hann, ok er jafnan hans sømd lifandi, þó at hann sé[7] sjalfr dauðr. Sumir verða frægir af illum hlutum, ok bera þeir jafnan lifandi skömm, þó at þeir sé sjalfir dauðir, þegar getit verðr þeirra athæfis,[8] ok svá frændr þeirra ok allr afspringr,[9] sá er af þeim kemr eftir þeirra daga, þá bera þessa skömm. En sá er mestr fjöldi,[10] er svá fellr niðr sem búfé, at hvárki[11] verðr getit at illu né góðu; ok skalt þú þat vist vita, at þat er eigi at réttu mannsins óðal;[12] þvíat öll skepna önnur[13] var sköpuð manninum til viðrvistar ok skemtanar,[14] en maðrinn var bæði skapaðr til veraldlegra gersima[15] ok svá til annars heims gersima, ef hann vill öðlast[16] þat sem hann er til skapaðr. Ok skyldi því hverr

---

[1]) som ligge nær ved. [2]) kloge Folk rette paa det. [3]) Penge (egentlig Gods). [4]) Der er mangen en, som lever en kort Tid og hvis Gjerning lever længe. [5]) det kommer meget an paa. [6]) navnkundige. [7]) er (Konj.). [8]) naar man taler om deres Adfærd. [9]) Afkom. [10]) den største Mængde. [11]) hverken (korkje). [12]) Arv. [13]) al anden Skabning. [14]) til Selskab og Fornøielse. [15]) til Prydelse for Verden. [16]) opnaae, vinde.

við þat leita,[1] meðan hann lifði, at leifa þá nökkura hluti eftir sik, er hans væri at góðu getit,[2] þegar hann felli ifrá; en allra helst er þat skylt[3] konungum ok öðrum stórhöfðingjum ok öllum þeim, er þá þýðast[4] ok i þeirra embætti bindast. (Kongespeilet, Cap. 37).

VI. Raad og Leveregler.

20. Afhold fra Laster.

Ven þik æ þvi at vera sannmálugr ok staðfastr i öllum orðum; þar næst at þú gætir þín frá ofdrykkju,[5] þvi at af henni tapar margr bæði heilsunni ok vitinu, fé ok félögum,[6] ok þvi siðast sem mest er, at sálin er ok týnd,[7] þar sem drukkinn maðr má eigi sjalfs sins gæta ok eigi guðs né góðra manna.[8] Varast þú ok rán ok stuld, hórdóm ok friðlulifi, lausyrði[9] eða dramb ok ofmetnað,[10] ágirni á annars fé,[11] mútur eða mangaraskap,[12] morgundrykkjur ok náttsetur fyrir utan þann tíma, er til þess er settr i siðugra manna samsæti. Varast þú prettvisi[13] alla við þann, sem trúir þér, bakmæli ok lýgileg fagrmæli, blót eða bönnur[14] ok allskyns fúlyrði. Hritt af þér hryggleik[15] ok úgleði, sorg ok hatri; varast um-

---

1) stræbe derefter. 2) som kunde være nævnt til Roes for ham. 3) skyldigt, en Pligt for. 4) som holde sig til dem. 5) Drukkenskab (Ovdrykkja). 6) Gods og Kammerater (félagar). 7) fordærvet. 8) kan ikke skjøtte om sig selv, eiheller om Gud eller gode Mennesker. (gjæta styrer Genitiv). 9) Usandfærdighed. 10) Overmod. 11) Begjærlighed efter Næstens Gods. (L. Aagjirrne). 12) Prangerskab, el. Stræben efter lumpen Fordeel. 13) List, Rænker. 14) Sværgen eller Banden. 15) Bekymring. hritt, af hrinda: kaste, bortstøde.

fram alla hluti öfund,[1] því at hon er höfuð allra úsiða; hon er sá löstr[2] er einn er mestr ok því verstr, at hon er þeim sjölfum úhøgust, er hana hefir.[3]

(Hirdskraa, Cap. 28. Norges gamle Love II. 417).

21. Om at forbedre sig.

Því tölum vér fyrr um úsiðu, en vér røðum nökkut um nytsemd, at hverjum manni, er einnhvern dýrmætan grip[4] vill vel varðveita, høfir vel áðr þat kerald at hreinsa eða hirðslu,[5] sem hann vill þann grip varðveita,[6] at hann megi honum því hreinari halda ok lengr njóta; elligar[7] man hann skjótt spillast eða at minsta lagi svá við illt blandast, at varla megi skilja frá illu. Skjótt spillist ok dámgóðr[8] drykkr í úhreinu keraldi, ok litla hríð skín bjartr malmr í moðugri[9] hirðslu. En ef þu sellr í nökkura þessa syndsamlega úsiðu, þá rís upp sem fyrst. Maðr kann í at falla af mannlegum brøyskleika,[10] en þat er fiandlegt[11] at liggja í framleiðis, en þat er guðlegt at skilja sik frá. — Mátt þú marka, at betr er einumhverjum konungi við þeim liðsmanni, er eitt hvert sinn hefir or bardaga[12] flýit, ok hefir sik síðan því framar með hinum vöskustum[13] mönnum konungi sinum til sømdar úsparlega fram lagt, en hinum, er aldrigi kom í strið ok varð aldrigi konungi sinum at sømd ok at liði.[14] Meir lofar vitr akrkarl[15] þá jörð, er at öndverðu[16] bar illgresi en

---

[1]) sky frem for alle Ting Misundelse (Ovund). [2]) den Last. [3]) besværligst for den, som har den. [4]) kostbar Eiendeel, Skat. [5]) Gjemmested. [6]) forvare. [7]) ellers. [8]) velsmagende, reen. [9]) støvet, smudset. [10]) af menneskelig Skrøbelighed. [11]) djævelsk. [12]) Slag. [13]) kjækkeste. Af vaskr. [14]) til Hjælp. [15]) en klog Agerdyrker. [16]) i Begyndelsen.

síðan góðan ávöxt, er hon var hreinsuð, heldr en hina, er aldrigi bar avöxt, hvárki góðan né illan. (Sammesteds).

VII. Lovstykker.

22. Om Søndagens Helligholdelse.

Þat er nú því næst, at hinn sjaunda dag hvern er heilagt, ok köllum vér þann Sunnudag. En þváttdagr[1] fyrir skal heilagr at nóni, þá er þriðjungr lifir dags,[2] ok mánanátt til hana-óttu,[3] svá at ekki skal vinna,[4] hvárki fiska né fygla, ok hvárki vinna á akr né eng, nema þat er til er lagt, ef menn róa leiðar sinnar ok hafa vað[5] fyrir borði, eða róa undir farmi[6] þeim, er á syknum degi[7] er hlaðinn. En ef þeir koma þeim á helgum tíðum, ok sé hafnløysa,[8] þá skulu þeir kasta farmi or fløðarmáli ok bjarga skipi sínu; eða fara menn landveg leiðar sinnar ok reka hross með klyfjum[9] þeim, er á syknum degi eru bundnar.

(Gulathingsloven, Cap. 16. Norges gl. Love I. 9).

23. Om Udaademænd.

En þeir er lata líf sitt fyrir þýfsku eða útilegu,[10] hvárt er þeir ræna á skipum eða landi, ok svá fyrir morð ok fordæðuskapi[11] ok spáfarar ok útisetu[12] at vekja tröll upp ok

---

1) det samme som laugardagr, ɔ: Vaskedagen. (Af þvá: vaske). 2) ved Nons Tid, naar en Trediedeel af Dagen er tilovers. 3) Mandags Nat indtil Hanegal (i Otten). 4) arbeide. 5) Vad, Fiskeredskab. 6) Ladning (Farm). 7) paa en Søgnedag. 8) og der er vanskeligt for Havn. 9) drive Heste med Klev (læs klyvjum). 10) Udeliggen, nemlig for at røve eller stjæle. 11) skammelige Gjerninger. 12) Spaadomskunst og Trolddom (egentlig Udesidden).

fremja heiðni með því, ok þeir menn er gerast flugumenn[1] at drepa þá menn, er þeir eiga engar sakar við, ok taka fé[2] til (nema konungr láti ressa til landhreinsanar ok friðar), ok svá gerningamenn,[3] ok svá þeir er konur taka með ráni eða herfangi,[4] móti guðs rétti ok manna, — eða fyrir utan vilja þeirra manna, er forræði eigu á[5] at lögum ok sjalfs-vilja þeirra, — ok svá þeir er hefna þessa úbótamanna eða heimta gjöld eftir,[6] ef vitni veit þat: þá eru þeir úbótamenn, fyrirgert fé ok friði;[7] ok eru þeir friðheilagir,[8] er verja fé sitt ok frændkonur fyrir þeim, en hinir eru allir úgildir, hvárt er þeir fá sár eða ben,[9] bæði konungi ok frændum.

(Frostethingsloven V. 45. Norges gl. Love, I. 182.)

24. Om Huses Vedligeholdelse.

Nú skal leiglendingr húsum upp halda öllum þeim er á jörðu eru, þá er hann kom til, þekja[10] vel ok halda drop-alausum ok halda upp torfvölum ok vindskeiðum ok krók-röftum[11] ok hlífa[12] svá um, at eigi komi slag á veggi; ok ef svá er umbúit, þá má leiglendingr eigi ábyrgjast, at hús fyrnist.[13] En ef hús fellr niðr fyrir vanrøktar sakir, geri annat nýtt í staðinn. En ef maðr gerir hús á annars manns jörðu, þat er eigi var skilt á hendr honum,[14] ok ekki var þeim leigufall í, er jörð átti, tók hann timbr í annars manns

---

[1]) Stimænd. [2]) Penge. [3]) Hexemestere. [4]) med Ran eller Vold. [5]) som have Raadighed derover. [6]) kræve Penge eller Bøder efter dem. [7]) have spildt eller forvirket Gods og Fred. [8]) ustraffelige (fredhellige). [9]) Banesaar (læs Bæn). [10]) tække (tekkja). [11]) Hedder nu deels „Krokraft“ og deels „Torvkrek.“ [12]) beskytte, forsyne (líva). [13]) ikke staae til Ansvar for at Huset ældes. [14]) som ikke var ham paalagt.

mörku[1] ok öll tilföng ok setti hús á audar tuftir, er engi stóðu hús á, þá er hann kom til jarðar: þat er kallat høg-inda-hús;[2] þat skal bjóða landsdróttni at kaupa með tveggja manna[3] vitni, þá er hann ferr af jörðu, ok kaupi sem sex skynsamir menn meta.[4] En ef hann vil eigi kaupa, seli[5] hverjum er hann vil, eða hafi flutt brott at krossmessu um várit; en ef þá er eigi brottu,[6] þá á[7] landsdróttinn húsit.
(Landsloven VII. 3. Norges gl. Love II. 106).

25. Om Elve og Fiskesteder.

Hverr á[8] vötn ok veiðistöð fyrir sínu landi þá sem at fornu[9] hafa verit, nema með lögum sé frá komit.[10] Vötn skulu renna sem at fornu fari hafa runnit; skal þat engi veita af bø annars eða á,[11] nema þat brjóti sjalft. En ef þat er veitt, þá skal þat veita aftr ok gjalda jarðarspell eiganda ok landnám á ofan.[12] Nú ef á eða bekkr rennr millum bøa manna, ok eru fiskar í, þá eigu halfa hvarir, ef þeir eigu svá jarðir til tveim-megin.[13] En ef á eða bekkr rennr rétt ok brýtr á hvárkis[14] land, þá geri svá hvarr veiðivél[15] af sínu landi, sem gert hefir verit at fornu fari. Nú ef á brýtr af annarshvars jörðu, þá á sá á,[16] er jörð átti þá er hon braut, en hinn granda eða øyri[17] eftir þangat til, sem hon var áðr mið,[18] meðan hon rann rétt. En ef hon brýtr meir,

---

[1]) Skov. [2]) Høgjende (høgindi) betegner en Bekvemmelighed. [3]) to Mands. [4]) vurdere. [5]) læs selje. [6]) borte. [7]) da eier. [8]) eier. [9]) fra gammel Tid. [10]) undtagen det er lovlig frakommet. [11]) det skal ingen lede af eller paa en Andens Mark. [12]) betale Eieren Jordspilde og dertil Landnaam. [13]) paa begge Sider. [14]) Ingens. [15]) Fiskestell, Anlæg. [16]) da eier den Aaen. [17]) Banke eller Ør. [18]) i Midten (dybest).

þá á sá, er jörð á, bæði á ok granda[1] þangat til, er hon var mið, meðan hon rann rétt at fornu. — En hvervitna[2] sem menn eigu lax-á saman, þá skal hverr gera veiðivél fyrir sinu landi ok gera þó svá, at fiskar megi fara upp at miðri á; því at ganga skal guðs gjöf[3] til fjalls sem til fjöru, ef gengit vil hafa.

(Landsloven VII. 48. Norges gl. Love II. 134).

VIII. Breve.

26. Gavebrev fra Kong Haakon den femte.

(Af 13de Januar 1312).

Hákon með guðs miskunn Noregs konungr, son Magnus konungs, sendir öllum mönnum, þeim sem þetta bréf sjá eða høyra, kveðju guðs ok sina.[4] Vér viljum, at þér vitit, at fyrir hollrar þjónustu sakir,[5] er vér höfum jafnan røynt af herra Hafþóri Jónssyni mági várum, þá höfum vér gefit honum, ok hans löglegum erfingja eftir hann, til æfinlegrar eignar[6] tupt ok garð várn í Sarpsborg með lykkjunni ok fossinum alt út í mitt áarinnar,[7] svá breitt sem lykkjan gengr breitt ofan til; skal hann þessa sama tupt ok foss upp lata byggja sér til handa ok sinum erfingjum. Af því fyrirbjóðum vér hverjum manni þessa vára gjöf at hindra eða talma[8] fyrir honum eða hans erfingjum í nökkurum hlut; nema hverr, sem þat gerir, vili sæta várri sannri reiði.[9] Var þetta

---

[1]) da eier den, som eier Jorden, baade Aa og Banke. [2]) overalt. [3]) Gave. [4]) Guds Hilsning og sin egen. [5]) for huld Tjenestes Skyld. [6]) til evig Eiendom. [7]) til midt i Aaen. [8]) omtr. det samme som hindre. [9]) udsætte sig for vor alvorlige Vrede.

bréf gert i Björgvin sjau náttum eftir þrettanda dag jóla,[1] á þrettanda ári ríkis várs. Herra Bjarni Auđunarson innsiglađi, en Þorgeirr klerkr ritađi.[2]

(Diplomatarium norvegicum III. 97).

27. Brev om en Gaard i Lagardal.

(Af 5te Juni 1354).

Öllum mönnum þeim sem þetta bréf sjá eđa høyra, senda Gauti Áslakson lögmađr[3] i Túnsbergi ok Þrondr Þoraldason kveđju guđs ok sína, kunngerandi, at á þórsdaginn næsta eftir hvítasunnu[4] á fimtanda ári ok tuttugtu[5] ríkis okkars virđulegs herra[6] Magnusar, međ guđs náđ Noregs, Svía ok Skána konungs, várum vit[7] í Olafs klaustri í Túnsbergi, sáum ok høyrđum á, at þau héldu höndum saman Jarþrúđr Haldórsdottir ok Þorgeirr Nikolasson međ því skilorđi,[8] at Jarþrúđr seldi Þorgeiri fjögurra marka ból,[9] er Hem heitir ok liggr í Lagardali, allan þann neđsta garđinn međ hlutum ok hlunnendum[10] frjalst ok heimilt[11] utangarđs ok innan, til æfinlegre eign fyrir áttatígi marka gangs peninga, er lúkast[12] skulu at hausti næst er kemr tuttugu[13] merkr peninga, at páskum þar eftir tuttugu merkr, þar næst at Jónsvöku[14] tuttugu merkr, ok at annarri Marteinsmessu tuttugu merkr peninga; ok þegar þessir peningar eru loknir,[15] þá skal Þorgeirr Nikolasson áđrnefndr[16] eiga fyrr-

---

[1]) i Julen. [2]) skrev. [3]) Lagmand. [4]) Pintse (Kvitsunn). [5]) femtende og tyvende ɔ: 35te. [6]) vor hæderlige Herres. [7]) vi (to). [8]) Aftale. [9]) et fire Markers Bol. [10]) med alle Bekvemmeligheder. [11]) frit og hjemlet. [12]) betales. [13]) tyve. [14]) Dativ af Jónsvaka: St. Hans Dag (nu Jonsoko). [15]) betalte. [16]) førnævnte.

nefnt fjögurra marka ból hem til æfinlegri eigu. Til sann-inda settum vit okkur innsigli fyrir þetta bréf er gert var degi[1] ok ári, sem fyrr segir. (Diplom. III. 233).

28. Brev om en Gaard i Nannestad.

(Af 16de Februar 1371).

Öllum mönnum þeim sem þetta bréf sjá eda høyra, sendir Þorgeirr Hallsteinsson kvedju guds ok sína, kunnigt gerandi at ek hefir selt Eiriki Ásbjarnarsyni tveggja aura ból[2] i Ormstödum, er liggr i Nannastada sókn á Vestþorpi, med ja-yrdi[3] Sigridu Eilifsdottur, húsfreyu minnar, frjalst ok heim-ilt fyrir hverjum manni, med öllum þeim hlutum ok hlunn-endum, sem til liggja eda legit hafa frá fornu ok nýju[4] utan-gards ok innan. Ok veitir ek vidrgöngu,[5] at ek hefir fyrsta pening ok öfsta[6] ok alla þar ímillum sem i kaup okkart[7] kom fyrir ádrnefnt[8] tveggja aura ból. Ok til sanninda her um setti Kolbjörn Nikolasson ok Ámundr Eiriksson sin inn-sigli med minu innsigli fyrir þetta bréf, er gert var á kjöt-sunnudaginn[9] á sextanda ári ríkis várs virdulegs herra Há-konar med guds nád Noregs ok Svía konungs.

(Diplom. II. 324).

29. Venskabeligt Brev.

(Fra Biskop Haakon i Bergen, af 3die November 1337).

Ærlegum herra ok sínum gódum vin, herra Páli Eiriks-syni, sendir Hákon, med guds miskunn biskup i Björgvin,

---

[1]) Dativ af dagr. [2]) to Ørers Bol. [3]) Samtykke. [4]) fra gammelt og nyt (ældre og nyere Tid). [5]) Og giver jeg Tilstaaelse for. [6]) sidste. Et Ord, som betyder faaet eller modtaget, maa tænkes tillagt. [7]) vort. [8]) førnævnte. [9]) Fastelavnssøndag.

kvedju með guðs blessan[1] ok sinni vináttu[2] slika sem hann orkar. Guð þakki ydr alla dygð,[3] høversku[4] ok góðvilja, oss jafnlega téðan, en nafnlega ok sérlega þökkum vér ydr[5] mikla velgerð ok høversku, er þér téðut oss nú næst i Vikinni bæði með orðum ok verkum ok allri góðri tillögu[6] i öllu þvi sem oss varðaði,[7] sem vér viljum ok skulum gerna með góðu skylda eftir mætti.[8] Báðum vér Ásmund tjá[9] ydr nökkut svá erindi þat, er vér gerna biðjum, at þér trúit ok latit oss undirstanda[10] (ef ydr svá likar), hverja leið þat skipast, gerist eða endast. Heilsit várum herra konunginum mikillega með várri þjónustu, biðjandi at hann fyrirlati oss, at vér møðum hann með löngum bréfum. Bjóðit til vár sem ydars vinar,[11] er gerna viljum ok skulum þat gera, er ydr megi vel lika. Gøymi[12] ydr guð nú ok jafnan.

(Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie V. 104).

IX. Vers.

30. Exempler paa de sædvanligste Versearter.

a. Fornyrdalag.

Svá beit þá sverð	D. e. Saa bed da Sværdet
í siklings hendi	i Kongens Haand
váðir Vásaðar	paa Odins Klæder (Brynjen)
sem í vatn brygði.	som om man hug i Vand.

1) Hilsning med Guds Velsignelse. 2) sit Venskab. 3) Kan her tages i Betydningen: Hjælp. 4) Artighed. 5) takke vi Eder. 6) Raad, Bistand. 7) vedkom, tilhørte. 8) forskylde efter Evne. 9) vise, underrette om. 10) forstaae, faae at vide. 11) henvender Eder til os som til Eders Ven. 12) bevare (gjøyme).

Brökudu broddar,
brotnudu skildir,
glumdu glymhringar
í gotna hausum.

Spydene bragede,
Skjoldene brødes,
Sværdene klang
paa Mændenes Hoveder.

(Af Haakonarmaal).

Disse Vers have sædvanlig otte Linier, hvoraf hvert Par har to eller tre Riimbogstaver i Begyndelsen af Ordene. Nogle Vers have sex Linier, hvoraf den tredie og sjette har et Riim for sig selv; f. Ex.

Or Ýmis holdi
var jörd um sköpud
en or beinum björg,
himinn or hausi
ins hrímkalda jötuns,
en or sveita sjór.

D. e. Af Yme's Kjød
var Jorden skabt
men af Benene Bjerge,
Himmelen af Hjerneskallen
af den riimkolde Jotun
men af Blodet Søen.

(Af Vaftrudnesmaal. Fra den hedenske Tid).

b. Drottkvæde.

Ód med öxi breida
ú=dæsinn fram ræsir
(vard um hilmi hörda
hjördynr) ok varp brynju.
Pá er um skaft, en skifti
skapvördr himins jördu,
(hel klauf hausa fölva)
hendr tvær jöfurr spendi.

(Om Magnus den gode. Af Fagrskinna).

Disse Vers maa sædvanlig omsættes i ubunden Stiil, naar de skulle forklares. Det her anførte opløses saaledes:

Údæsinn ræsir óð fram með breiða öxi ok varp brynju; hjördynr varð um Hörða hilmi. Hel klauf fölva hausa, þá er jöfurr spendi tvær hendr um skaft, en himins skapvörðr skifti jörðu. D. e. Den utrættelige Hærfører gik (egentl. vod) frem med den brede Øxe og kastede Brynjen af sig; der blev Sværdebrag omkring Nordmændenes (egentl. Hørdernes) Konge. Hel (ɔ: Kongens Øxe) kløvede de blege Hoveder, da Kongen spændte to Hænder om Skaftet; men Himmelens Herre skiftede Landet.

Anm. Den sidste Verseart har to Slags Riim i hvert Linie-Par, nemlig Bogstavriim og Linieriim. Det første dannes af tre betonede Ord, som begynde med samme Konsonanter (f. Ex. Hel, haus, hendr) eller ogsaa med Vokaler, som da skal være ulige (f. Ex. od, øx, udæsinn). Linierimet i første Linie (i hvert Par) er sædvanlig et „Halvriim", d. e. to Stavelser som ende med samme Konsonanter men ikke have samme Vokal (f. Ex. od, breid); den anden Linie skal derimod have et „Heelriim", d. e. to Stavelser med samme Vokal og samme paafølgende Konsonanter (som: dæs, ræs; — dyn, bryn o. s. v.). Det maa her bemærkes, at de Konsonanter, som staae imellem to Vokaler, blive sædvanlig regnede til den første Stavelse og ikke til den anden.

Lbs - Íslandssafn
100496072 - 6

